
La llum que va treure Espanya de la foscor

Autor:

Data de publicació: 04-09-2020

Barcelona va ser el primer lloc d'Espanya on hi haver fàbriques de gas, i l'Ajuntament de Barcelona en va ser el conductor indirecte, ja que el 1841 va convocar un concurs per a la il·luminació dels carrers amb llum de gas. El concurs va ser guanyat per l'industrial francès Charles Lebon, que ja havia dirigit la instal·lació de llums de gas al municipi de Dieppe i que aquí va rebre el suport financer dels germans Gil i Serra i altres inversors catalans, amb qui va establir, el 1843, l'empresa Societat Catalana per a l'Enllumenat per Gas. L'empresa, coneguda popularment com a Gas Lebon, va instal·lar la seva fàbrica al recinte on durant anys hi havia un gran gasòmetre i avui és el Parc de la Barceloneta.

La llum que va treure Espanya de la foscor

BRANDSLAB

Així va canviar la vida dels ciutadans l'arribada del gas en un país de veles i quinquès

ALEJANDRO TEODORO

24/01/2017 00:05Actualitzat a 24/01/2017 13:03

Hi ha llums que il·luminen el passat. Destells que recorden una Espanya llunyana, sumida en la foscor. Una Espanya diürna: encesa de dia, apagada de nit. Cal retrocedir gairebé 200 anys per descobrir com la llum, avui imprescindible, transformava tot un país.

A mitjans del segle XIX, en un ombrívol laboratori de Barcelona, va ocórrer alguna cosa. Un antic farol, ancorat encara a la paret de l'actual Casa de la Llotja de Mar, seu de la Cambra de Comerç, ens conta el primer capítol d'una història titulada "Espanya: del dia a la nit".

El 24 de juny de 1826 s'encenia a Espanya la primera làmpada de gas. A començaments del segle ja s'havien realitzat diversos assajos per obtenir gas manufacturat a Cadis i Granada, però el primer testimoni de la "nova llum" va ser el laboratori de l'Escola Química de la Junta de Comerç de Barcelona. Una placa al mateix edifici recorda avui la figura de Josep Roura i Estrada: la persona que aquella nit de Sant Joan il·luminava no només una sala, sinó tot un país.

Thanks for watching!

PUBLICITAT

"Barcelona va encendre el primer farol de gas el 1826"

Anys més tard, a Madrid, la primera experiència pública va tenir el segell real. Els carrers i places més emblemàtiques de la capital es van vestir de llum amb més de 100 farells per alabar la recent nascuda Infanta Luisa Fernanda, filla de Fernando VII. Era el 2 de març de 1832, quan el gas seguia donant els seus primers passos per il·luminar Espanya.

Fins aleshores, la llum de petroli s'havia encarregat d'enlluernar la vida dels espanyols. "La irrupció del gas va provocar una enorme diferència", assegura Joan Carles Alayo, Doctor en Enginyeria Industrial i expert en la història de la tecnologia elèctrica i gasista. "Va permetre deixar enrere un país en el qual imperava la foscor", insisteix.

iStockphoto

Era l'Espanya de les veles i els quinqués. Agitada durant el dia i calmada amb la caiguda del sol. Un país amb dues cares fins a l'arribada de l'enllumenat amb gas, quan la nit, desconeguda per a molts, va guanyar protagonisme. "Va canviar tot, dins de casa però sobretot fora", destaca Alayo. "El gas va beneficiar la indústria, el comerç i l'oci, però també els ciutadans de peu, perquè va ajudar a reduir la sensació d'inseguretat que regnava amb el negre dels carrers", apunta l'historiador.

El gas va ser el primer servei en xarxa implantat a Barcelona. Fins i tot abans que l'aigua corrent. L'Ajuntament va convocar el 1841 un concurs d'enllumenat públic, després del fracàs d'alguna iniciativa anterior de caràcter particular. "Sense un contracte era molt difícil instal·lar una fàbrica de gas a la ciutat, i d'aquesta manera el promotor s'assegurava un consum i, per tant, uns ingressos", explica Alayo.

El concurs el va guanyar l'industrial gal Charles Lebon, que gràcies a la seva experiència prèvia en la instal·lació de llums de gas a França va constituir el 1843 l'empresa Societat Catalana per a l'Enllumenat per Gas, antecessora de l'actual Gas Natural Fenosa. La llum es professionalitzava.

"L'enllumenat per gas va reduir la sensació d'inseguretat a la nit i va treure la gent al carrer"

La llum per gas es va convertir en motiu d'orgull. Aquest avenç en la il·luminació de ciutats i municipis aportava prestigi i elevava el potencial de l'oferta comercial i d'oci en un país que deixava (gairebé) de respirar amb la caiguda del sol.

Les administracions públiques de les principals capitals, atretes per la brillantor de la llum, van començar a promoure l'enllumenat per gas en detriment dels sistemes més tradicionals. València, Cadis, Màlaga, Madrid, Bilbao van impulsar aviat aquest sistema perquè els seus ciutadans s'aixequessin al carrer.

L'últim... que apagui la llum

El gas va transformar un país, però la nova Espanya il·luminada poc tenia a veure amb l'actual. "El gas enlluernava més que l'oli o el petroli, però menys que l'electricitat", puntualitza Alayo, "si bé la indústria del gas, amb l'arribada de l'electricitat, va dedicar molts esforços per no quedar-se enrere". Qualsevol bombeta petita d'ara il·lumina més que un fanal gran del segle XIX.

iStockphoto

El sistema de distribució d'enllumenat públic també era diferent. Els ajuntaments, en els inicis, van ubicar de manera estratègica els fanals, en punts imprescindibles com cantonades o el centre del carrer. Res d'il·luminació cada pocs metres. "Això provocava que en algunes zones la il·luminació no fos total, però permetia a l'administració reduir costos", apunta. Un altre aspecte curiós, com a mesura d'estalvi, era 'apagar' els llums a partir d'una hora de la nit, o no encendre-les en els dies de lluna plena.

Una ciutat més segura

La llum va contribuir a reforçar la seguretat de les ciutats durant la nit. La poca il·luminació dels carrers amb els sistemes tradicionals beneficiava la delinqüència: la foscor era la millor aliada de caces i criminals que podien actuar amb més llibertat davant els ulls de ningú. Literalment no es veia.

La irrupció de l'enllumenat per gas deixava els maleïts sense la seva millor arma: l'anonimat d'una nit que deixava ser tan tenebrosa. D'aquesta manera, la gent podia sortir de la feina, passejar o anar al teatre amb més tranquil·litat... i sense xocar-se amb cap obstacle.

Més oci... i negoci

La nit va guanyar hores. A Barcelona, els carrers Escudellers o del Call van ser testimonis dels primers comerços a comptar amb enllumenat per gas. Una estratègia de màrqueting que funcionava per atreure un major nombre de clients, seduïts per aquesta il·luminació impensable pocs anys enrere.

També els hotelers es van apuntar a la moda del gas per rebre la visita de viatgers procedents de països amb un sistema d'il·luminació més avançat. Tots anaven cap a la llum.

En altres professions, l'entrada del gas va servir d'impuls per als seus negocis, com explica Joan Carles Alayo: "els forners o els serradors, per exemple, van començar a introduir forns i motors de gas per incrementar la producció". La indústria en general es va beneficiar d'aquesta tecnologia que reduïa temps i facilitava tasques.

les persianes de la feina, era el moment de gaudir. Els carrers il·luminats es van convertir en un reclam per als ciutadans, que van descobrir un món nocturn desconegut fins ara.

L'aristocràcia i alta burgesia es reunien als seus palaus per discutir sobre art o literatura; la classe mitjana va començar a freqüentar cafès i ateneus, mentre que òperes i teatres es van convertir en el refugi de diversió per a una classe popular que allargava la seva jornada de sol a sol. És clar, ocupant els coneguts "galliners", molt lluny dels palets reservats per a les famílies més pudents.

El gas arriba a la cuina

L'enllumenat per gas va tenir en els seus inicis un major impacte en la vida pública, però això no redueix el seu pes en

l'àmbit privat de les famílies. Si bé l'electricitat va ser l'energia que va revolucionar el concepte de llar a Espanya, la irrupció del gas va començar a canviar les primeres coses. A la major part de les cases, les veles i quinqués van continuar enlluernant la major part de les estances, a excepció de la cuina, on el gas va entrar progressivament.

Gas Natural Fenosa

"Les fàbriques de gas es van preocupar de satisfer les necessitats de consum de les famílies, però en aquella època els gasos desprenien fums gens agradables", explica Alayo, qui assegura que a les llars, el gas no es va consolidar com a sistema d'il·luminació.

Els seus usos es van limitar més a la cuina i, amb els anys, a les estances més grans com el saló. La posterior entrada de la calefacció substituïa en algunes llars les estufes de llenya. També van aparèixer petits electrodomèstics, com torradors de cafè o de fruits secs. Eren els anomenats gasodomèstics.

Innovacions impulsades per gas, molt llunyanes a les tecnologies que avui dia protagonitzen la vida dels espanyols, però que van contribuir a canviar les coses. I és que el gas va arribar per treure Espanya de la foscor.